

عرفان شناخت

www.ketab.ir

علی حسوری

www.ketab.ir

سرشناسه: حصوری، علی، ۱۳۱۶

عنوان و نام پدیدآور: عرفان‌شناخت / علی حصوری

مشخصات نشر: تهران: نشر چشمه، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۹۸ ص

شابک: ۸-۰۸۳۶-۰۱-۶۲۲-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: عرفان

Mysticism

موضوع: تصوف

Sufism

رده‌بندی کنگره: BP۲۸۶

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۸۳

شماره‌ی کتابشناسی ملی: ۷۶۴۳۱۷۷

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

رده‌بندی نشر چشمه: علوم انسانی - تاریخ و اسطوره

عرفان شناخت
علی حسوری

همکاران آماده‌سازی: نینا رزندی، زهرا بازبان شتربانی
ناظران تولید: امیرحسین نخجوانی، احمد عیوضی
چاپ: پردیس دانش
تیراژ: ۷۰۰ نسخه

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰، تهران
ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان
حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر چشمه است.
هرگونه اقتباس و استفاده از این اثر، مشروط به دریافت اجازه‌ی کتبی ناشر است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۰۱-۸۳۶-۸

دفتر مرکزی نشر چشمه: تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲.
تلفن: ۸۸۳۳۳۶۰۰ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی کریم خان: تهران، خیابان کریم خان زند، نبش
میرزای شیرازی، شماره‌ی ۱۰۷. تلفن: ۸۸۹۰۷۷۶۶ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی کوروش: تهران،
بزرگراه ستاری شمال، نبش خیابان پیامبر مرکزی، مجتمع تجاری کوروش، طبقه‌ی پنجم، واحد ۴. تلفن:
۴۴۹۷۱۹۸۹ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی آرن: تهران، شهرک قدس (غرب)، بلوار فرحزادی، نرسیده
به بزرگراه نیایش، خیابان حافظ، نبش خیابان فخارمقدم، مجتمع تجاری آرن، طبقه‌ی ۲. تلفن: ۷۵۹۳۵۴۵۵
— کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی بابل: بابل، خیابان شریعتی، روبه‌روی شیرینی‌سرای بابل. تلفن:
۳۲۳۳۴۵۷۱ (۰۱۱) — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی کارگر: تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه
شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲. تلفن: ۸۸۳۳۳۵۸۳ — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی جم: تهران،
نیاوران، جماران، مجتمع تجاری جم‌سنتر، طبقه‌ی دوم، پلاک ۱۱. تلفن: ۲۶۴۵۰۸۷۲ — کتاب‌فروشی
نشر چشمه‌ی دلشدگان: مشهد، بلوار وکیل آباد، بین وکیل آباد هجده و بیست (بین هفت‌تیر و هنرستان)،
پلاک ۳۸۶. تلفن: ۳۸۶۷۸۵۸۷ (۰۵۱) — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی رشت: رشت، خیابان معلم،
میدان سرگل، ابتدای کوچه‌ی هفدهم. تلفن: ۲۱۴۹۸۴۸۹ (۰۹۰) — کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی البرز:
کرج، عظیمیه، بلوار شریعتی، مرکز تجاری فرهنگی مهرادمال، طبقه‌ی پنجم. تلفن: ۳۵۷۷۷۵۰۱ (۰۲۶)

www.cheshmeh.ir

cheshmehpublication

cheshmehpublication

تلفن پخش کتاب چشمه: ۷۷۷۸۸۵۰۲

فهرست

۷	پیشگفتار
۱۱	درآمد
۱۵	سخنی در روش
۲۱	بررسی روان‌شناسانه‌ی عرفان
۲۲	به دنبال تعریف عرفان
۲۸	آزمون سراسر است
۲۹	بستگی دین و عرفان
۳۳	بنیاد عرفان
۳۸	آشناسازی
۴۲	از نزه تا عصا
۴۲	شعر
۴۲	رقص
۴۳	عرفان و خویشتن
۴۷	عرفان هندو
۴۹	عرفان بودائی
۴۹	عرفان مانوی
۵۱	سلسله نسب عرفان ایرانی
۵۳	اسلام و عرفان

۵۳	ریشه‌ی عرفان اسلامی
۵۵	بنیاد ایرانی تصوف و عرفان
۵۶	شهاب‌الدین سهروردی
۶۲	دو صوفی
۶۲	عزیزالدین نسفی
۶۳	شیخ شبستری
۶۴	اوج عرفان ایرانی
۶۵	عرفان ملاصدرا
۶۹	عرفان و دانش
۷۰	گنبد زمین
۷۲	شکل‌های نمادین
۷۶	آب‌ها
۷۷	درخت
۷۸	کوه‌ها
۸۱	بهشت غربی ایران
۸۳	ستاره‌شناسی، گاهشماری و احکام
۸۴	پزشکی و شیمی (کیمیا)
۸۸	عرفان یونگ
۸۹	پایان کتاب
۹۱	خانی‌ها
۹۱	فارسی
۹۳	غیرفارسی
۹۵	واژه‌نامه
۹۷	نمایه

پیشگفتار

در سال‌های جوانی و به هنگام دانشجویی در کلاس درس کاری همچون تکلیف درسی انجام دادم که عشق در ادب فارسی نام داشت.^۱ دوستانی به چاپ آن دل بستگی نشان دادند، خوشبختی یار من بود که چاپ نشد. اما انگیزه‌ای برای کارهای آینده شد. از آن تلویخ بیش از سی سال گذشت و من بکلی دگرگون شدم و اکنون که این کار منتشر می‌شود بیش از شصت سال گذشته و نشانی از آن کار در این اثر نمانده است. در این زمان نه چندان کوتاه با دیدگاه‌های فراوان دیگری آشنا شدم. اندیشه و بویژه روش بررسی برخی از دانشمندان در این زمینه مانند همه‌ی زمینه‌های تاریخ و دین برای من بسیار راهگشا بود. اما بی‌گمان من به اندیشه‌های هیچ کس بسنده نکرده و خود راهگشایانه کنجکاوی و بررسی کرده‌ام. حتی می‌توان گفت که بخش کوچکی از روش را نه سراسر است از کسانی، بلکه با اندیشیدن در کار ایشان یافته‌ام.

مدتی آن مثنوی تأخیر شد تا آن‌که از راه دیگری یعنی بررسی‌های وابسته به دین دوباره بر سر بخشی از آن آمدم و همزمان کوشیدم که پدیدارهای دین، مانند اسطوره، آئین، بندگی (عبادت) را بررسی کنم و از آئین آغاز کردم. در این دفتر هم — اگرچه بیشتر

۱. حدود سال چهل.

به بستگی عرفان و دانش می‌پردازم. عرفان را همچون پدیداری دینی ولی خودسر و متحول، بررسی خواهم کرد و مانند همیشه خواهم کوشید که به کوتاه‌ترین شکل سخن خود را باز گویم. امیدوارم که این کار با همه‌ی خلاصگی پاسخ‌گوی پرسش‌های بنیادی باشد. از آنجا که این اثر مانند هر کار دیگری ناگزیر دارای کاستی‌هایی است، امیدوارم خوانندگان آنچه را در آن نادرست یا با کم‌وکاست می‌یابند - بویژه از آن‌رو که کار من فلسفه نیست - بزرگوارانه گوشزد کنند تا در چاپ دیگر درست شود. روشن است که این کار بیشتر بر خواننده‌ها و تجارب من استوار و در نتیجه تاریخی است. اگرچه باید مطرح کنم با به این سؤال برخی از خوانندگان عزیز پاسخ گویم که چرا به این موضوع پرداختم یا رسیدم.

در مطالعات زبان‌شناسی تاریخی، تاریخ، اسطوره، دین و ناگزیر عرفان مطرح می‌شود و کنجکاری انسان را بر می‌انگیزد و در طول سال‌ها کار و تحقیق موادی جمع می‌شود که باید پایانی بر آن مرتب شود. بخصوص که گاه این منابع ممکن است برای تحقیق دیگری مفید افتد، شاید این مطالعات میان‌رشته‌ای^۱ به کار نسل بعدی بیاید. در نوشتن این اثر عده‌ای از دوستان مشوق من بوده‌اند در بحث رقص از شمنی به نام ارجب برخوان صحبت می‌کنم که بر خورد با او را ملهون آقای فرهاد وهرام، مستندساز، فیلمبردار، محقق، کارگردان، عکاس، تهیه‌کننده و نویسنده‌ی ایرانی هستم که در سفری مرا به همراه خود برد.

اعضای انجمن فرهنگی ایده و دوستانی که در کلاس‌های درس من در استکهلم گرد می‌آمدند. درواقع این دفتر بازنویسی برخی و خلاصه‌ای از - و نه همه‌ی - چیزهائی است که در آن کلاس گفته‌ام، تنها پاره‌های کوچکی، یادداشت‌ها و کتابنامه به آن افزوده شده است.

نیز در این کار از کمک‌های دوستانی بهره‌ور شده‌ام، از جمله دوست دیرین آقای دکتر صمد موحد که طلبه‌وار به متون عرفانی می‌پردازد و آقای کیومرث نگهدار که

دانشی گسترده و ژرف در شناسانی متن دارد و گفت‌وگوهایش همیشه روشنگر بوده است.

شاید برخی بی‌توجهی به نوشته‌های فارسی را در این زمینه بر من عیب بگیرند. ناگزیر باید بگویم این از آن جهت است که — چنان که گفتم — در این کتاب از راه و روشی استفاده شده است که در آثار فارسی، به این شکل نیافته‌ام و البته ممکن است دوری از میهن علت دیگر آن باشد و به همین دلیل به نوشته‌هایی که از جوانان دانشمند میهن مان دیده‌ام و سودمند است اشاره خواهم کرد.

از آقای محمد انوشه‌فر که کتاب را پیش از چاپ خواندند و نظرات مفیدی ارائه دادند سپاسگزارم.

در پایان شایسته است که از دخترم خانم آویده حضوری و همسرش آقای واسیلی پیتساس بی‌اندازه سپاسگزاری کنم، زیرا سفرهایی که آن‌ها برایم تدارک دیدند و بازدیدهایی که از مناطق مختلف یونان به همراه ایشان داشتم سهم مهمی در شکل دادن و پایان بردن این کتاب دارد.

همچنین باید از همسرم خانم کیتی سکری این بار بیش از هر بار سپاسگزار باشم که به همت و ویرایش او این کتاب شکل پایانی به خود گرفت.